

1. LECTORI BENEVOLO!

Kierkegaard maakt in zijn teksten/boeken gebruik van vele fictieve en niet-fictieve personen. Hier voert de boekbinder - Hilarius Bogbinder - het woord, waarbij die boekbinder niet meer zeker weet van wie hij de teksten gehad heeft. Hij vermoedt dat het komt van Dhr. literatus, die op het moment van schrijven, al even overleden is. De tekst wordt gelezen door een seminarist, tevens candidatus in de filosofie, die het opmerkt dat het meerdere boeken betreft die door bevriende en verenigde schrijvers geschreven zijn.

Kierkegaard zou verklaard hebben dat “in de pseudonieme geschriften geen woord van hemzelf te vinden is” (Zijlstra, 2009). Het lijkt erop dat Kierkegaard zijn pseudoniemen opvoert om met hen in gesprek te gaan, of zelfs de lezer met ze in gesprek te kunnen laten gaan. In Johannes Climacus bedenkt Johannes zich dat de betekenis van een wiskundige uitspraak onafhankelijk is van de spreker. De betekenis van een filosofische uitspraak lijkt niet onafhankelijk van de spreker.

‘Stadia op de Levensweg’ kent verschillende auteurs en (fictieve) personen krijgen een rol in de teksten en verhalen. Op deze manier is de vorm - waarin verschillende persoonlijke identiteiten een rol spelen - een substantieel onderdeel van de inhoud, waarbij we in ogenschouw kunnen nemen dat het geheel wellicht ironisch is opgesteld.

Naam	Beschrijving	Opvallendheden
Hilarius Bogbinder	De boekbinder	Hilaros in het Grieks betekent vrolijk, opgewekt. en blijmoedig.
William Afham	Letterlijk: door/van hem	De naverteller van een herinnering, hij was zelf geen deelnemer maar werd wel deelgenoot.
Johannes Climacus*	De jongeling die graag filosoof wil worden. Hij wil leven in twijfel.	Johannes Climacus was een middeleeuwse Syrische kluizenaar. Beiden doen ze verslag van hun zoektocht naar een zuivere levenswandel. De heilige op christelijke wijze, de jonge filosoof op filosofische wijze.
Rechter Vilhelm		

* Pseudoniem / persoon opgevoerd door Kierkegaard maar niet in Stadia op de Levensweg.

2.

'IN VINO VERITAS'

VOORHERINNERING

In *Vino Veritas* betekent: de waarheid zit in de wijn. 'Zichzelf een geheim toe te bereiden' (pag. 13/17) en te genieten als ware het een goede maaltijd, en 'In *Vino Veritas*' gaat over een gastenmaal, waarbij de maaltijd niet onbelangrijk is.

Het begint met een 'voorherinnering', dit in plaats van een voorwoord. Het geheel betreft een herinnering, de inleiding is dan een voorherinnering, het gaat vooraf aan de herinnering.

1. In de verschillende redevoeringen wordt het woord 'reflexie' / 'reflectie' gebezigd.

Houdt voor jezelf bij waar dit wordt gebruikt en welke betekenis / duiding dit woord krijgt.

Reflectie komt het Latijn *reflexo* wat terugbuigen betekent. In het Nederlands heeft het vaak de betekenis van terugkaatsen, zoals het licht gereflecteerd wordt; of de betekenis van overdenken.

2a. De eerste alinea's gaan over geheim, onthouden, herinnering, vergeten, vergetelheid en geheugen. Beschrijf hoe dit hier beschreven wordt leg uit hoe deze zich tot elkaar verhouden. 2b. Beschrijf ook wat je van deze beschrijving vindt.

Er worden kort, in relatie tot de herinnering, een aantal thema's aangehaald: het eeuwige, onsterfelijkheid, het wezenlijke, een wezenlijke handeling, het onmiddellijke.

"het voorbijgegangene op te roepen als door magie is voor de herinnering niet zo moeilijk als het dichtstbijzijnde weg te toveren. Dit is ten diepste de kunst van de herinnering." (pag. 17/21)

"De tegenstrijdigheid in de naam maakt zo de plek alleen maar nog eenzamer, zoals tegenstrijdigheid altijd eenzaam maakt." (pag. 21/25)

HET GASTMAAL

Het gastmaal schetst een specifieke sfeer en een aard van de deelnemende personen.
3. Beschrijf de sfeer van het gastmaal en de aard van de personen zoals jij die destilleert uit de tekst: De jongeling, Constantin Constantius, De couturier, Victor Eremita, Johannes - de verleider.

Er wordt een aantal keren verwezen naar Don Juan, zoals bijvoorbeeld het orkest de muziek van Don Juan van Mozart inzet (zie pag. 32 / 35). In *Of/Of* is een heel deel gewijd aan Don Juan van Mozart. Don Juan is voor Kierkegaard de archetype van de esthetische mens.

In het gastenmaal worden er, net zoals in het symposium van Plato redes gehouden over De Liefde, wat zich toe zal spitsen op de vrouw. De jongeling verwijst ook naar het Grieks symposium (pag. 37/40 en op pag. 38/41) De wijn vloeit rijkelijk en de sprekers zijn niet meer nuchter. 'in vino veritas' - de waarheid zit in de wijn. Sommige zinnen zullen best lastig zijn om te lezen, het betreft spreektaal. Dit is zeker lastig als er een ontkenning in de zin staat of als de zin uit verschillende bijzinnen bestaat. Het kan helpen om de rede hard-op als rede te brengen.

DE REDE VAN DE JONGELING

De jongeling - niet ingewijd in de liefde - begint: Wat als dichters de waarheid spreken over de liefde? Ongelukkige liefde is de diepste smart, het is de dood. Hij die de liefde niet kent, is een gelukkig mens omdat hem de smart en de dood bespaart blijft. *Of* is het het

grootste ongeluk wanneer iemand de liefde niet kent? Kun je de liefde beschrijven als een gedachten-experiment die de relatie legt tussen dood en leven? Is de liefde (tussen man en vrouw) een essentieel element van het mens-zijn en dus een vooronderstelling van het bestaan? Volgens de jongeling is de liefde niets dan tegenstrijdigheden en derhalve komisch; “het komische ligt altijd binnen de categorie van de tegenstrijdigheid” (pag. 38/41). De jongeling wil aantonen dat de liefde komisch is voor derden. **4. Wat is volgens jou het komische?**

In de rede van de jongeling zitten veel redeneringen besloten. Hij zegt reflectief te zijn. “De reflectie [is] altijd de derde ..., daarom kan ik niet liefhebben zonder tegelijk in mijn reflectie voor mijzelf de derde te zijn.” (pag. 38/42).

Twijfelen is een vorm van reflecteren, het is mogelijk aan alles te twijfelen, wat Descartes deed concluderen dat hij één ding niet kon betwijfelen namelijk dat hij twijfelde. Zie ook het boekje Johannes Climacus: een leven in twijfel. Johannes Climacus onderzoekt drie theses, die door zijn studiegenoten veelvuldig in de mond genomen worden: 1) filosofie begint met twijfel; 2) om te filosoferen moet men getwijfeld hebben; en 3) moderne filosofie begint met twijfel. **5a. Onderzoek deze drie theses. Neem hierbij eventueel ook in gedachte dat Verhoeven, in het verlengde van de oude filosofen stelde dat filosofie begint met de verwondering en dat een uitspraak om alles te betwijfelen ook de opdracht geeft om die uitspraak zelf te betwijfelen. 5b. Bestaat filosofie als universeel verschijnsel? En hoe verhoudt het universele verschijnsel zich tot een ‘beginnen’ en dan ook de mogelijkheid tot ‘eindigen’, of met andere woorden: hoe verhoudt het universele zich tot het tijdige?**

De jongeling in het gastenmaal wil alleen twijfelen aangaande de liefde. Hij verwijst naar het antwoord van Plato, dit is: Socrates legt uit dat Eros staat voor het verlangen naar dat wat mooi is. Het schone, het goede en het ware zijn één, volgens Plato. Het verlangen naar het mooie, het schone is dus ook een verlangen naar het goede en het ware. De jongeling verwijst ook naar de bijdrage van Aristophanes.

In zijn rede vraagt de jongeling zich af wat het beminnen waard is? Waarom de ene vrouw wel wordt bemind en de andere niet. Uiteindelijk is de conclusie: het is onverklaarbaar.

“wie met het onverklaarbare wil eindigen zou er eigenlijk het beste aan doen ermee te beginnen en verder niets meer te zeggen. ... Begint hij in het onverklaarbare en laat hij het daarbij, dan bewijst dat niet zijn onmacht, ... maar begint hij met iets anders om vervolgens vast te lopen in het onverklaarbare, dan bewijst dat zijn onmacht.” (pag. 40-41/44)

In de rede dient alles verklaard te kunnen worden, het onverklaarbare is dan ongemakkelijk, zeker als hiernaar gegrepen wordt als de rede faalt. **6. Hoe zie jij de relatie tussen het verklaarbare en het onverklaarbare? Bestaat het onverklaarbare? Wat vind je ervan als iets onverklaarbaar is?**

Volgens de jongeling overvalt de liefde je zoals de dood of de stuipen je overvalt: “de liefde maakt zich meester van haar prooi” (pag. 41/44). **7. Filosofie - letterlijk: liefde voor de wijsheid - is dan ook een vorm van liefde, is deze liefde voor de wijsheid, of liefde voor de wetenschap, of liefde voor een specifieke sport een gelijksoortige liefde als liefde voor een specifieke mens, of hetzelfde als naastenliefde** (zie ook de samenvatting van het symposium van Plato)?

DE REDE VAN CONSTANTIN¹

De vrouw kan alleen begrepen worden onder de categorie scherts. De man is absoluut. Tussen de man en de vrouw kan geen ware wisselwerking plaatsvinden. “Scherts is

¹ Constantin komt van het Latijnse constant dat stevig staan betekent en vaak aanvullende betekenis krijgt de karaktereigenschap standvastig.

geen esthetische, maar een onvoldragen ethische categorie” (pag. 54/56). **8a. Wat is scherts, volgens jou?** De vrouw wordt hier weergegevens als een mens die snel van mening verandert, een kort geheugen heeft, haarzelf niet juist beschouwd en vol met grillen. Het is dus raadzaam de vrouw als grap te zien, dan hoef je je er ook niet aan te ergeren, noch haar serieus te nemen. In dit alles is ze geniaal. Het lachwekkende komt het best tot zijn recht wanneer de man - haar man - zich volledig aan haar dienstvaardig maakt.

“Want of Socrates door zijn vrouw bedrogen is of niet doet eigenlijk niets ter zake, alles wat Xantippe in dit opzicht doet is evenzeer verspilde moeite als dat iemand zijn vuist balt in zijn broekzak, Socrates blijft dezelfde intellectuele held ook als hoorndrager; als hij echter in staat was jaloers te worden, als hij Xantippe kon willen vermoorden, ach, dan had Xantippe een macht over hem gehad die de hele Griekse staat en de doodstraf niet hadden - de macht hem belachelijk te maken.” (pag. 56-57/59).

8b. Hoe duidt jij de relatie tussen macht, scherts en spot?

Er wordt verwezen naar Aristoteles, hoe deze te begrijpen. Dit zou verwijzen naar de Poetica, hoofdstuk 15. Hierin wordt uitgelegd hoe de karakters in een tragedie vorm dienen te krijgen. Het belangrijkste is dat alle karakters goed moeten zijn, hoe slecht een karakter ook is, ergens dient een moreel goed iets zichtbaar te zijn. Dit is voor elk personage mogelijk, zelfs voor een vrouw of een slaaf. Het personage dient (sociaal/maatschappelijk) correct te zijn, een vrouw kan dus niet mannelijk of slim zijn, en karakters moeten een realiteitsgehalte hebben. Verder dienen de personages consistent te zijn. Deze verwijzing naar Aristoteles zou je kunnen zien als een knipoog naar Constantijn, dat ook hij een keurige karikatuur van de vrouw maakt op basis van de Poetica van Aristoteles om vervolgens te stellen dat voor de vrouw geen ruimte is in een tragedie.

“O dood! groot is uw macht; niet het hevigste vomitief (middel om te braken), niet het krachtigste laxatief (middel om te poepen) heeft een dermate purgerend (legend) effect.” (pag. 61/53)

Vervolgens wordt gesuggereerd dat de levende dode een van de meest amusante karakters op het toneel is, waar maar zelden gebruik van wordt gemaakt. **9. Als jij een plot zou mogen bedenken met een levende dode, of rondom een karakter dat almaar sterft en weer tot leven komt, hoe zou dat plot eruit zien en welke achterliggend filosofisch thema zou je hierin willen verwerken?**

DE REDE VAN VICTOR EREMITA²

Deze rede begint met de algemene gedachte dat het beter is om man te zijn dan vrouw; dat een vrouw minder te betekenen heeft dan een man en dat haar bestaan zinledig is. Het ongeluk van de vrouw is dat ze romantisch gezien, eerst alles is en daarna volstrekt niets te betekenen heeft. De vrouw leeft in een illusie en dat is haar troost; in één woord: het fantastische. Het grootste ongeluk is echter dat ze dat alles zelf niet te weten kan komen.

De vrouw “een ondefinieerbare grootheid wier gelukzaligheid is opgehangen aan een illusie.” (pag. 65/67)

“Liever een concretie zijn die iets betekent dan een abstractie die alles betekent” (pag. 65/67)

“in een negatieve relatie maakt de vrouw de man productief in het ideële” (pag. 66/68)

“De hoogste idealiteit die de vrouw in de man kan wakker roepen is feitelijk het onsterfelijkheidsbewustzijn.” (pag. 66/68)

² Eremita komt van van het Grieks - waar het Latijnse woord zijn oorsprong vindt - *erēmitēs*, van *erēmos* dat alleen/solitair betekent.